

INTRODUCCIÓ

Direcció de l'Anuari de l'Envelliment de les Illes Balears

Iniciarem aquesta publicació fa quinze anys amb diversos objectius, un dels quals és contribuir a la sensibilització de la societat de les Illes Balears en relació amb l'envelliment de la població i especialment sensibilitzar els qui tenen un paper important en el disseny i l'execució de les polítiques socials. Una tasca que hem pogut dur a terme gràcies a les aportacions generoses dels professionals i investigadors que ens han acompanyat durant tots aquests anys. I un lloc, la Càtedra d'Atenció a la Dependència i Promoció de l'Autonomia Personal, en la qual s'emmarca aquest anuari, com a espai de trobada de coneixements, de professionals i de la població general, ha permès incorporar i donar a conèixer la feina que duen a terme els professionals i investigadors de les Illes Balears.

Les dades sobre envelliment publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE, 2022) mostren un augment continuat de la població d'edat avançada. També a les Illes Balears. En efecte, encara que a les Illes Balears les dades percentuals sobre la proporció de persones grans solen estar per sota de la mitjana estatal (respectivament, 16,57% i 20,09%) i de les comunitats autònomes més envellides, com Astúries (27,04%) (Indicadores de estructura de la població, INE, 2022), cal no perdre de vista que són elevades en si mateixes. Prou, sens dubte, com per apostar pel disseny de polítiques àmplies de llarg recorregut i gran abast en tots els àmbits de la societat. Ens referim a qüestions tant econòmiques com de salut, socials, ambientals, relacionals, etc.

L'edat mitjana de la població és de 44,1 anys, segons dades de l'INE de l'1 de gener de 2022, i l'augment de la proporció de persones grans ajuda a entendre i situar l'envelliment en un moment determinat i en perspectiva. Sobre aquest tema, segons les dades sobre l'índex de creixement i estructura de la població (INE, 2022), els percentatges d'envelliment per any indiquen un 132,69 el 2022, és a dir, 133 persones més grans de 64 anys per cada 100 persones més joves de 16 anys. Un creixement de gairebé 4 punts respecte a les dades aportades per aquesta mateixa font el 2021 i, sens dubte, un increment interanual molt important. Comparativament respecte al nombre de persones més grans de 65 anys a la Unió Europea, Espanya (9,3 milions) se situa entre els països més envellits, després d'Alemanya (18,1 milions), Itàlia (13,9 milions) i França (13,7 milions). Les dades sobre projecció de l'envelliment de l'INE 2022-2035 apunten en la mateixa direcció. El 2035 el percentatge de persones grans serà del 26,5% del total de la població o 12,8 milions de persones grans (Ramiro, 2022).

Amb tot, i tal com hem comentat en anteriors ocasions, l'augment continuat del nombre de persones grans sol enfocar-se des del punt de vista pressupostari. Es té en compte l'edat de jubilació, la cobertura de les pensions de jubilació (actualment en cobren 6.228.661 persones, segons les dades de la Seguretat Social) i la gestió dels recursos de salut, tenint en compte tant la percepció de salut com l'ús de recursos hospitalaris (més de la meitat de totes les estades en hospitals són de població gran (el 58,2% el 2020), segons les dades recollides per Ramiro a l'Informe envejecimiento en red (2022).

Sens dubte, la salut i les pensions de les persones grans en aquest cas són aspectes molt importants a tenir en compte per poder gestionar el present i el futur econòmic individual i col·lectiu. De totes maneres, i encara que s'insisteix menys en el valor econòmic de les aportacions de les persones grans, tant en situacions de dependència com pel que fa al voluntariat o suport familiar, tots aquests són aspectes que cal analitzar des d'una perspectiva més àmplia. Disposar de pensions de jubilació dignes i de serveis de salut adequats, sent una qüestió bàsica, no és suficient per conèixer la situació de l'envelliment de manera àmplia per donar resposta a problemàtiques importants com, per exemple, la solitud, cada vegada més freqüent en la nostra societat. L'envelliment d'avui i del futur, des del nostre punt de vista, ha de plantejar-se des del model de societat actual tenint en compte les estructures familiars actuals i les noves formes de vida, cada vegada amb més aïllament social. En aquest context és important tenir un mapa d'orientació que tingui en compte l'envelliment des del procés i la presa de decisions individuals i grupals. Disposar de residències per a situacions en les quals la persona gran potser necessita ajudes altament especialitzades pot ser una opció, igual que ho és el fet de viure acompanyat i alhora afavorir l'autonomia i la individualitat. Això requereix disposar de temps per pensar en el futur i avançar decisions, informació que les acompanyi i recursos disponibles per dur-ho a terme.

Al llarg d'aquests quinze anys que hem seguit la realitat de l'envelliment en primera línia de reflexió, juntament amb els professionals i investigadors que ens han acompanyat, hem anat construint un discurs de l'envelliment i del procés de vellesa centrat en la persona; en la realitat individual del procés de ser gran en un context cultural, social, econòmic, de salut, o un altre. La vellesa no és un moment més o menys llarg de la vida aliè a la infantesa, a l'adolescència o l'adulthood. És un procés individual en una societat determinada que requereix tenir en compte la suma d'esforços per aconseguir un model social just orientat al benestar de les persones grans. És per això que les diferents situacions que sorgeixen durant la vellesa, com pot ser la dependència vinculada a problemes de salut, la solitud no desitjada o fins i tot el suïcidi, necessiten un enfocament holístic on allò que és personal, allò que és cultural i allò que és social es tinguin en compte.

L'anuari d'aquest any 2022 aporta 22 capítols que reflecteixen el treball professional i investigador que es duu a terme a les Illes Balears a partir del qual s'analitza la realitat de l'envelliment amb diferents perspectives. Des que vam publicar el número u fins al número quinze, sempre hem tingut com a referent la multidisciplinarietat en l'enfocament de l'envelliment. També l'actualitat i la immediatesa en els continguts que s'aborden. L'anuari es construeix des d'aquí, des de la feina i la reflexió que dia a dia fan els professionals i investigadors des de diferents contextos professionals i organitzatius.

Al llarg de 22 capítols, 45 autors i autores recullen les seves aportacions sobre diferents temàtiques com l'impacte de la COVID-19 en les taxes de mortalitat i en la xarxa intergeneracional, les intoxicacions, el suïcidi o la solitud, la situació de la dependència des de diverses perspectives, el dret a tenir drets, la realitat dels divorcis i separacions, viure dignament en companyia o en residències abordant qüestions afectives, culturals i lingüístiques. En l'anuari també s'aborda la salut des de la prevenció pel que fa a l'alimentació i la nutrició i a l'activitat esportiva.

La vellesa no és un tema homogeni i, a més, es presenta amb diferències de gènere substancials que queden recollides en la visió actual de la vellesa després de l'esdevenir d'una vida dedicada a treballar a favor de les dones. El decurs de l'envelliment mostra situacions que s'han prologant durant molt de temps i que continuen en la vellesa. Des d'aquesta perspectiva, s'aporten dades sobre les persones grans consumidores de substàncies addictives i també sobre les persones grans que viuen en situació d'alta precarietat econòmica, de salut, de relacions i que no disposen d'habitatge, ni propi ni aliè. Tanquem l'anuari amb una picada d'ullet a l'actualitat de les xarxes a les quals també s'han incorporat les persones grans en major o menor mesura.

El nostre agraïment a tothom qui ens acompanya i ens ha acompanyat durant aquests quinze anys: institucions que hi donen i hi han donat suport econòmic, autors dels treballs presentats, equip de revisió lingüística de la Universitat i d'altres institucions, equip de muntatge i impressió de l'anuari, amigues i amics que ens acompanyen cada dia amb el seu ànim i suport per seguir endavant amb aquesta publicació.

Referències bibliogràfiques

Institut Nacional d'Estadística (INE). (2022). *Indicadores de estructura de la población*
<https://www.ine.es>

Ramiro, D. (dir.). (2022). Un perfil de las personas mayores en España. Indicadores estadísticos básicos. *Informes envejecimiento en red, núm. 29*: Septiembre <http://www.envejecimiento.csic.es>